

OPENINGSREDE VAN DE TIENDE ALGEMEENE VERGADE-
RING DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT
BEVORDERING DER GENEESKUNST,

GEHOUDEN TE ROTTERDAM,

Den 23sten en 24sten Junij 1858.

DOOR DEN PRESIDENT

DR. J. N. R A M A E R,

Eersten geneesheer bij het gesticht voor krankzinnigen te Zutphen.

Afgevaardigden der Afdeelingen, Hoofdbestuurders en Leden der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst!

Zeer waarde Kunstgenooten!

Verschillende gewaarwordingen bewegen mij het gemoed bij de gedachte, dat ik geroepen ben, het Voorzitterschap dezer aanzienlijke Vergadering te bekleeden in dezelfde stad, waar ik vóór achttien jaren mijne practische loopbaan aanving. Hoe voert zij mij tot den schoonen tijd terug, toen het geneeskundig leven voor mij nog in den veelkleurigen nevel van verbeelding en poëzij gehuld, en de weg van teleurstelling en miskenning, langs welken het zich beweegt, nog voor mijn oog verborgen lag! Want, inderdaad, onder al de vakken der menschelijke kennis is er geen, hetwelk zich voor de jeugdige voorstelling in rijkere beelden tooit dan dat, aan welks beoefening wij ons hebben toegewijd: de verhevene verwachting van den godgeleerde van bestemd te zijn, om de goddelijke waarheid onder het menschedom te verbreiden en het geloof in veler harten te storten, — de sanguinische hoop van den krijgsman, om in de verdediging van den dierbaren geboortegrond roem en eer te verwerven, — het trotsche vooruitzicht van den regtsgeleerde van de verdediger, de redder der onschuld, de steun der verdrukten te zullen zijn, — zij zijn niet te vergelijken bij hetgeen de jeugdige geneesheer zich van zijne schoone en edele bestemming voorspiegelt, wanneer hij voor de onafgebroke zorg en zelfopoffering, welke hem verbeiden, hartelijkheid, liefde en dankbaarheid denkt in te oogsten en zich daarbij eenen kring van kunstgenooten voorstelt, die tevens zijne vrienden en onbaatzuchtige raadgevers zijn. Maar geen krijgsman wordt door de eentonigheid van het garnizoensleven, geen regtskundige door de zieldoodende werking der chicane, geen godgeleerde door den wereldzin zijner gemeente en de onvatbaarheid harer leden voor hoogere begrippen in zijne geliefkoosde idealen meer gestoord, dan de geneesheer door het practische leven aan de zinsbegoochelingen ontvoerd wordt, welke hij als voorstellingen der werkelijkheid had gekoesterd.

En toch is, ik ontveins het niet, het geneeskundig leven mij lief, want naar waarheid zegt een schrijver, die onder de letterkundigen der geneeskundige broederschap eene der eervolste plaatsen inneemt 1), „voor hem,

„die weet wat gevoel is, in wiens gemoed iets trilt van „die inwendige muziek, waarvan SHAKESPEARE spreekt, „is het geneeskundig leven een tooneelspel zonder einde, „dat vol van aandoeningen is.” Tot staving van dit gezegde behoef ik u niet te voeren op het gebied der psychiatrie, dat uit zijnen aard rijk is aan hartverscheurende voorvallen, — ieder uwer toch kent het leven van eene zijde, die ruimere stof aan romantische voorstellingen geven zou, dan de verbeelding des dichters kan scheppen, ja de meesten onzer zijn geroepen geweest, om in drama's, waarvan wij liever de toeschouwers gebleven waren, eenen hoofdrol te vervullen. Maar buitendien, hoe vele treffende tooneelen heeft menig ziekbed ons opgeleverd, — hoe vele karakters, welker diepten onpeilbaar schenen, hebben zich aan ons geopenbaard, — hoe vele zwakheden zich voor ons blootgelegd, — hoe vele bekentenissen zijn ons ten deele gevallen!... Doch hierin ligt het verhevene niet of het treffende van den geneeskundigen werkkring, dat hij meer dan eenige andere het gemoed in beweging brengt en het menschelijk hart in al zijne armoede en zwakheid voor zich geopend ziet,... hoogere aandoeningen zijn het, welke den arts bezielen, wanneer hij met het oog op Hem, van wien alle kracht uitgaat, de heilrijke uitkomsten zijner pogingen mag aanschouwen, en, verheven zoowel boven spot en miskenning aan de éene, als boven overdrevene dankbaarheid aan de andere zijde, in zich zelve het bewustzijn draagt van door zijne kunst een nuttig leven voor de maatschappij bewaard, het bedreigd geluk van een bekommerd huisgezin gered of zelfs maar een lijden verzacht te hebben!...

Merkt deze woorden niet aan, mijne kunstbroeders, als eene bloote banaliteit, als een *dier loci communes*, welke slechts voor den klank in de rede worden geworpen: even weinig als elk ander, die zich in de hedendaagsche rigting der geneeskunde beweegt, roem ik op mijne panaceën of verbeeld ik mij, door specifieke geneeskuren het gestoorde leven binnen de grenzen der gezondheid te zullen terugbrengen; maar ik koester een onwankelbaar vertrouwen in mijne wetenschap en weet, dat, naar mate ik hare wetten meer volkomen in toepassing brenge, mijn raad meer aan de behoeften des lijders zal beantwoorden en ik te beter het hooge doel der kunst zal bereiken, die, waar geene genezing mogelijk is, toch welligt leniging weet aan te brengen en zeker elken schadelijken invloed weet af te weren. — Het is mij eene behoefte, deze wetenschapsbelijdenis hier openlijk af te leggen, want sedert eenigen tijd is het mode geworden, de kunst van *onvermogen* te beschuldigen, en men hoort de leer verkondigen, dat de roeping des geneesheers veel meer is, de stoornissen der gezondheid te voorkomen dan die te genezen. Maar zien zij, die dit leeren dan niet, dat de gezondheid eerst dan wordt gewaardeerd, wanneer zij verloren is, en dat er geen goed ter wereld bestaat, dat in het bezit meer verwaarloosd wordt dan zij? Heeft iemand, die gezond was, hun immer komen vragen, hoe hij zijne gezondheid bewaren moest, en hebben zij niet ondervonden, dat zij het aan het *vermogen* der kunst te danken hadden, wanneer zij enkele malen den staf van Aesculapius voor de schaal van Hygiea mogten verwisselen? Ja, hij, die

1) A. DECHAMBRE, *Gazette hebdomadaire de Médecine et de Chirurgie*. Tome IV, 1857, n°. 1.

hulpe bragt in oogenblikken van beproeving en gevaar, — hij, die het kind, dat op den schoot zijner moeder de fluitende ademteugen voor het laatst scheen te doen hooren, door kunstbewerking of geneesmiddel aan hare liefde wedergaf, — hij, die door standvastigheid wist te verhoeden, dat het geregeld verloop der ziekte gestoord werd, toen al de deelen des ligchaams door de werking der smetstof hunne verrigtingen op zoo ongewone wijze volvoerden, dat het laatste plechtanker der hoop in de meest ingrijpende geneeskuren scheen te bestaan, — hij, die, toen plotselinge verbijstering der rede het pas gewonnen geluk in kommer en angst deed verkeeren, door wijzen raad en krachtige daad de kalnte en rust in het radeloze gezin wist te doen herleven en de dierbare vrouw op den weg der gezondheid terug te voeren, — hij is het, tot wien de toevlugt genomen wordt, wanneer het onheil dreigt en die de raadgever der zorgvuldige ouders, der beminnde echtgenooten bij de bewaking van de gezondheid hunner geliefden wezen zal. Maar nog meer! Het eenmaal verworven vertrouwen geeft hem regt en gelegenheid, om ook daar de stem der hygieine te doen hooren, waar zij niet wordt ingeroepen, en hiermede is hem op nieuw een schoone, nog al te zeer, helaas, verwaarloosde werkring geopend, die zijne edele roeping op de heerlijkste wijze voltooit. En wanneer ik hier van verwaarlozing spreek, dan bedoel ik niet slechts de achteloosheid, welke bij vele geneeskundigen heerscht in het bewaken der gezondheid van hen, die zich aan hunne zorgen toevertrouwen, maar dan bedoel ik voornamelijk hunne gebrekkige kennis van dit onschatbaar gedeelte der geneeskunde, welke mannen van onbetwistbare bekwaamheid en onvermoeiden kunstijver niet zelden tot raadgevingen leidt, die met alle regelen der gezondheidsleer in strijd zijn. Het eenig middel, om hier gezag en invloed te handhaven is, zoo als overal op het geneeskundig gebied, zich gestreng aan de wetenschap te houden; zij toch is het, die beteekenis aan de ervaring, zelfstandigheid aan het denken en hierdoor het zelfvertrouwen geeft, waaruit kracht tot handelen voortvloeit, en, even als in de eigenlijk gezegde geneeskunde de tijden verre achter ons liggen, toen de begrippen van theorie en praktijk onverzoenlijk schenen, zoo ook vormen wetenschap en leven, op het gebied der hygieine, een zoo schoon samenhangend geheel, dat het geluk van het laatste in de toepassing der eerste te vinden is.

Wie hieraan twijfelen mogt, zie den arts, die zijne taak niet met zijn haastig recept afgedaan rekent, hoe hij zijne zorgen reeds aanvangt bij de vrucht, die nog in den schoot harer moeder sluimert, — hoe hij het heil van vooroordeelen bestrijdt, welke den nieuwgeborenen van alle kanten bedreigen, en het wichtje voedsel, leger en kleeding, zoo als het die noodig heeft, en lucht en licht naar de behoeften van zijn meer of minder krachtig gestel verschaft, — hoe hij, wetende uit welken stam het kind voortsproot, maar ook 'svaders afwijkingen en moeders zwakheden kennende, niet ophoudt te waken, dat de kiem der ziekten, welke het in zich omdraagt, niet tot rijpheid kome, maar onderdrukt worde, — hoe hij bij de verdere ontwikkeling des kinds voortgaat, met door regeling der levenswijze en der oefening van lig-

chaam en geest, hetzelfde doel te vervolgen, en hoe hij, beter dan een vader het doen kan, door ernstige waarschuwing den tot jongeling aanrijpenden knaap voor de gevaren van te vroege genietingen weet te behoeden, om hem eindelijk gezond en krachtig in het tijdperk te voeren, waar het doel des levens voor hem open ligt,.... en zegge dan, of het geluk des levens hier niet in de toepassing der wetenschap gevonden werd. Maar zie hem ook bij hen, over wier hoofd de onweersvlagen des levens reeds heen stormden en die, in de worsteling met hun lot afgetobt, daarhenen kwijnen of in eenen vroegtijdigen ouderdom het misbruik van hun ligchaam of de overspanning van hunnen geest moeten boeten; — zie, hoe hij door kunsthulp en leefregel hunne overgeblevene krachten weet te schragen, den aanleg tot ziekten, welke de vrucht van zulk een leven was, weet te beperken, de overprikkelde zenuwen tot rust te brengen, de vreugd en de werkzaamheid der maatschappij op nieuw voor hen te openen,.... en ik vraag, of ook daar het geluk des levens niet in de toepassing der wetenschap werd gevonden?

Welnu, wanneer reeds een enkele zoo veel tot bevordering van menschengeluk vermag, wat zal dan eene vereeniging van geneeskundigen als de onze niet tot heil der menschheid kunnen bewerken!

De Geneeskundige Vereeniging oefent haren invloed op tweeërlei wijze uit — middellijk op de individuën, onmiddellijk op de geheele Maatschappij. Met hare middellijke werking wordt die bedoeld, welke uit de gezamenlijke beoefening der geneeskunde voortvloeit. „De „Duitscher,” en hierin verloochenen wij Nederlanders onze afkomst niet. „de Duitscher” dan, zegt de geestige, te vroeg, helaas, aan de wetenschap ontrukte SIEBERT 1), „is over het algemeen bang voor openbaarheid, ieder „bewandelt gaarne zijnen eigenen weg, ieder noemt eene „algemeen bekende ziekte anders en kent eene bijzondere „werking van een algemeen bekend geneesmiddel. Elke „geneeskundige, die op zich zelfen blijft staan of steeds „zijn eigen pad vervolgt, moet, zelfs met uitstekende ta- „lenten en den besten wil, in eene eenzijdige rigting ge- „raken, en wanneer wij onze belagchelijke stelsels en sek- „ten geschiedkundig nagaan, vinden wij, dat geen hunner „het werk eener scheppende vereeniging, maar allen dat „van eenen enkelen persoon zijn geweest. Eene Vereeni- „ging kan geene axioma's, welke alleen op bespiegeling „berusten, noch onhoudbare hypothesen openlijk als de „hare verkondigen, en hetgeen algemeen en duurzaam door „eene Vereeniging wordt aangenomen, moet noodwendig „wezenlijke waarde bezitten.” Van oudsher is dan ook de noodzakelijkheid van gemeenschappelijken arbeid in het belang der wetenschap erkend; sommige schrijvers, waaronder de evengenoemde SIEBERT, BLUFF 2) en anderen, brengen de erkenning dier behoefte tot de Hippokratische tijden terug en zeggen, „dat de Hippokra- „tische leer niet zoo zuiver, zoo frisch, zoo degelijk en „zoo zeer in overeenstemming met de Natuur zou uitge- „vallen zijn, wanneer een enkele haar in het leven had

1) *Mediciner Argos*, III. 2. 1841. S. 132.

2) *Reform der Heilkunst*. Leipzig, 1837. II. S. 79.

"geroepen, en dat daarin een grond te meer ligt voor de stelling, dat hetgeen wij onder den naam van HIPPOKRATES bezitten, de vrucht van den gezamenlijken arbeid van vele geneeskundigen is en een geheel tijdvak van de geschiedenis der geneeskunde vertegenwoordigt." Naarmate van den voortgang der geneeskunde in hare ontwikkeling tot stellige, of wilt gij liever ervaringswetenschap, werd de behoefte aan gemeenschappelijk werken levendiger gevoeld, waarvan de ontelbare reeks van geneeskundige Vereenigingen, welke allerwegen verzezen, het sprekend bewijs oplevert, en waaraan in den jongsten tijd zelfs eene *Vereeniging voor gemeenschappelijken arbeid tot bevordering der wetenschappelijke geneeskunde* haar ontstaan te danken heeft. Men mag echter niet uit het oog verliezen, zoo als HIRSCHEL terecht in zijn opstel *over geneeskundige genootschappen* 1) zegt, dat de Geneeskundige Vereeniging voornamelijk de vorming der individuën op het oog heeft; hij noemt haar "het water, uit de frissche, zoo even opborrelende bron geput, het door onophoudelijke wrijving voortbrengen van de elektrishe vonken des geestes, eene praktische school der kunst, die het nieuwe vormt en ontwikkelt, het onware uitwerpt en het nuttelooze doodt, een levend organisme, uit levende organen bestaande, die allen harmonisch voor hun eigen organisme en tot welzijn van andere organismen zamenwerken. En wie ziet niet in," zoo zegt de schrijver verder, "dat een arts, die door de ervaring en de beoordeeling van anderen rijp geworden en met de kunst zijner ambtgenooten vertrouwd is, hooftgere waarde voor het leven en voor de wetenschap hebben zal dan een ander, die steeds in den beperkten kring zijner eigene ervaring en gedachten heeft voortgeleefd." De vraag is hier natuurlijk niet, of de Geneeskundige Vereenigingen voor hare leden werkelijk zijn, wat onze schrijver zegt, maar of zij dat kunnen wezen, en deze vraag kan, zoo dunkt mij, niet anders als toestemmend beantwoord worden. Ziet, geene twee geneeskundigen bevinden zich bij elkander, of weldra komen de belangrijke gevallen uit de wederzijdsche praktijk ter sprake, de herinnering aan overeenkomstige waarnemingen wordt opgewekt en met de wisseling der gedachten is reeds een aanvang van wetenschappelijke kritiek gegeven; die geest van mededeeling vermindert niet, wanneer het getal der medesprekenden grooter wordt, en brengt hij reeds hierdoor rijpere vruchten der ervaring voort, nog meer zal hij tot onderlinge leering en oefening, nog meer tot verrijking van aller kennis leiden, wanneer hij aan de banden van regel en orde wordt gelegd en wanneer de kritiek zich slechts in den vorm, welke aan de wetenschap past, kan doen hooren. Maar wie is het, die de vruchten van deze, uit de ervaring voortgevloede en door wrijving van denkbeelden gelouterde kennis plukken zal? Immers zij, die het eenig voorwerp der kunst, het eenig doel van al haar werken, van haar streven en zorgen is, de lijdende menschheid! Zij is het, welker belang door de Geneeskundige Vereeniging, wanneer deze de kennis harer leden vermeerderd en ontwikkelt, in ruime mate bevorderd wordt!

Deze werking evenwel wordt door de Geneeskundige

Vereeniging te weeg gebracht, zonder dat zij die beoogt of zelfs zich daarvan bewust is; maar met het volle bewustzijn van hetgeen zij kan en wil, treedt zij in hare verhouding tot de Maatschappij op. Ten aanzien van deze toch heeft zij dezelfde taak te vervullen, welke voor den bijzonderen mensch op den geneesheer rust, dat wil zeggen, de dreigende kwalen te voorkomen en de bestaande te heelen of ten minste dragelijk te maken. Denkt men hierbij aan de eigenlijk gezegde volksziekten, hetzij zij, als cholera, met langzamen doch zekeren tred den engel des doods langs den der wetenschap te wel bekenden weg leiden, — hetzij zij, als acute uitslagziekten of als typhus, in zijne verschillende Europesche, Oostersche en Amerikaansche vormen, plotseling het hoofd verheffen en haren doodenden adem over de verschrikte bevolking doen gaan, — of in meer slependen vorm, als syphilis, scrophelen, tuberculosis, het volk van zijne schoonste individuën berooven en zijne beste krachten uitputten, — denkt men aan de volksziekten, dan is er niemand, die niet gaarne de bevoegdheid der geneeskunde erkent en zelfs worden de verdiensten, welke zij zich dienaangaande jegens het menschedom verworven heeft, hemelhoog geroemd; maar strekt zij hare bemoeijingen over de zedelijke kwalen der Maatschappij uit, dan wordt haar het regt om mede te spreken niet zelden betwist, en men vergeet, dat volksziekten en maatschappelijke kwalen in zeer naauw verband met elkander staan, dat "de volksziekten," om met VIRCHOW 1) te spreken, "de uitdrukking van het gestoorde leven der Maatschappij zijn," en dat aan den anderen kant de regel, dat de geest slechts in het gezonde ligchaam gezond werken kan, niet minder voor de massa dan voor het individu geldt. Hierom verlangde CABANIS 2) reeds, "dat de geneeskunde het menschelijk geslacht als een individu beschouwen zou, welks ligchamelijke opvoeding haar is toevertrouwd, en dat zijne volmaking onafgebroken het doelwit van haar streven zou zijn;" maar hierom ook blijft de geneeskunde, ten aanzien van de kwalen der Maatschappij, niet aan de verschijnselen hangen, om alleen de verschijnselen te bekampen: zij gelooft niet met den criminalist, dat zedebederf en misdaad voor schrikwekkende en ooteerende straffen zullen wijken, en handelt niet gelijk hare blinde zuster, de philanthropie, die zich wel in de armen van het communisme zou willen werpen en inmiddels in verplaatsing der belastingen van de armen op de rijken hulp tegen de toenemende armoede zoekt, noch gelijk de groote Fransche geneesheer, die de kunst wel verstaat, om het uitslag van de huid zijns lijders te doen verdwijnen, zoodat men geen vlekje meer daarop bespeurt, maar de oorzaak, welke alle inwendige organen in hunne verrigtingen stoort, niet weet weg te nemen! Of zou het genazing zijn, die aan de éene zijde tot slaafsche onderwerping, aan de andere tot koningsmoord leidt? De ware geneesheer slaat de verschijnselen gade en brengt die tot hunnen grond, de organische verandering, terug, om deze met de

1) *Die Einheitsbestrebungen in der wissenschaftlichen Medicin.* Berlin, 1849. S. 46.

2) *Rapports du physique et du moral de l'homme; sixième mémoire, conclusion.*

1) *Medicinischer Argos*, I. 2, 1839, S. 154.

middelen zijner kunst te bestrijden, en tevens hare oorzaak, zoo die nog voortbestaat, te verwijderen. Naar dezelfde beginselen moet de behandeling der maatschappelijke kwalen worden ingerigt, en voor zoo ver aan deze de physische toestand des volks te gronde ligt, heeft de geneeskunde eenen belangrijken rol daarbij te vervullen; „wanneer,” zegt een schrijver, wiens veelzijdigheid en onvermoeide vlijt slechts door zijne genialiteit overtroffen worden, de beroemde VIRCHOW 1), „wanneer de geneeskunde hare groote taak werkelijk volbrengen zal, dan moet zij in het groot staatkundig en maatschappelijk leven ingrijpen; zij moet de hinderpalen aanwijzen, welke aan de normale vervulling zijner levensprocessen in den weg staan en hunne verwijdering trachten te bewerken.” De hedendaagsche staatswetenschap heeft dit wel begrepen en „haar streven is,” om de woorden van PEISSE 2) te bezigen, „voornamelijk op de zorg voor het leven en de gezondheid der menschen gerigt.” De hygieïne, „zoo vervolgt hij,” in hare ruimste betekenis, als onderzoek en toepassing van alles wat den organischen toestand van het mensdóm verbeteren kan, opgevat, schijnt langzamerhand het middelpunt der wetenschap te worden. In het laatst der vorige eeuw kwam deze, aan de menschelijke natuur zoo zeer beantwoordende gedachte levendig en klaar tot het bewustzijn der staatslieden en deed haren invloed al meer en meer in de wetten en openbare instellingen gelden. „Aan de geneeskunde,” zoo zegt de schrijver verder, „komt dus een belangrijk deel in de schoone taak van de menschlievende organisatie der menschelijke Maatschappij toe. En kan het anders! Zij immers is de bij uitnemendheid weldadige en heilbrengende wetenschap. Al de overige kunnen de helpsters worden van de driften en belangen, die menschen en volken verdeelen, en kunnen hun de middelen verschaffen, om elkander te benadeelen; zij alleen, vrij van vijandige of belangzuchtige oogmerken, komt slechts daar tusschen beiden, waar een kwaad te voorkomen of te herstellen is. Als bewaakster van het leven der menschen, maakt zij alle belangen, hoe zwaar die ook wegen, aan dit hoogste doel ondergeschikt en tracht in de openbare instellingen, in het huisselijk leven, in alle bijzonderheden van het menschelijk bestaan, de stoffelijke en zedelijke voorwaarden te vervullen, welke daaraan dienstig kunnen zijn.” Deze verhevene taak van verbetering en veredeling der menschelijke Maatschappij gaat echter de krachten van den enkelen te boven en is slechts door veler samenwerking te volvoeren. Zagen wij, hoe het belang der wetenschap de behoefte aan vereeniging der geneeskundigen heeft doen ontstaan, niet minder wordt zij door het belang der Maatschappij voortgebracht. Reeds in overouden tijd werd die behoefte uit dit oogpunt gevoeld, getuige het *collegium sanitatis*, hetwelk door keizer THEODOSIUS werd ingesteld en in de Justiniaansche wetboeken nog vermeld wordt 3). Met den ondergang van het Westersche rijk schijnt ook deze in-

stelling te gronde gegaan te zijn, en het is eerst omstreeks het begin der zeventiende eeuw, dat men wederom vereenigingen van geneeskundigen in het belang van den algemeenen gezondheidstoestand ziet optreden. Sommige dier *collegia medica*, zoo waren zij doorgaans geheeten, werden, zoo als dat van Antwerpen, hetwelk in 1617 ontstond 1), opgerigt met het doel, om de kwakzalverij, die aartsvijandin van het algemeen welzijn, te weren, doch eenmaal bestaande, werden zij weldra de adviserende ligchamen van den magistraat in zaken, de openbare gezondheid betreffende; aan andere dier *collegia* werd bij hunne instelling bepaaldelijk opgedragen, om de geneeskundige aangelegenheden te besturen en een waakzaam oog over den algemeenen gezondheidstoestand te houden. Zoodanig was onder anderen het *collegium medicum* te Berlijn, hetwelk in 1685 door den Keurvorst FRIEDRICH WILHELM opgerigt is en nog, onder den naam van *wissenschaftliche Deputation für das Medicinalwesen*, bestaat 2). Gij weet, hoe dit voorbeeld bijna algemeen in de Duitsche en de Scandinavische staten gevolgd is; in andere landen daarentegen zijn het de akademiën van geneeskunde, elders wederom de geneeskundige commissiën en de gezondheidsraden, welke in die aangelegenheid de regering des lands of de gewestelijke en plaatselijke besturen ter zijde staan; maar het schijnt, dat geene dier instellingen haar doel nog in die mate heeft kunnen bereiken, als het belang der zaak vordert, — sommige omdat zij de hygieïne slechts als een ondergeschikt doel harer werkzaamheden aanmerken, — andere doordien haar werkkring te eng begrensd is, — andere wederom dewijl zij door hare organisatie verhinderd zijn, om het initiatief te nemen, of door de beperktheid der middelen, waarover zij beschikken kunnen, om hare onderzoekingen op genoegzaam ruime schaal in te stellen, — allen doordien het getal dergenen, die aan hare werkzaamheden deel nemen, te klein is, om tot algemeene resultaten te geraken: hiertoe is eene algemeene samenwerking der geneeskundigen noodig; reeds de beroemde GAUBIUS was hiervan zoozeer overtuigd, dat hij den door zijne geschriften wel bekenden Haagschen geneesheer VAN DEN BOSCH het plan der *Geneeskundige Correspondentie-Societeit* aan de hand deed, welke inderdaad door dezen opgerigt is en hare verhandelingen van 1780—1795 in het licht gegeven heeft, en uit dien hoofde is de invloed zoo beduidend, welken eene vereeniging als onze Maatschappij, die het gebied harer werkzaamheid over een geheel volk uitstrekt, uit het zoo even aangewezen gezigtspunt op het leven van dat volk kan uitoefenen.

Die invloed, Mijne Heeren! hangt, even als die van den individüelen geneesheer, in zijnen werkkring, van hare getrouwheid aan de wetenschap af. De geneesheer, die zijne bespiegelingen, zijne bijzondere inzichten en opvattingen in plaats van de wetten der wetenschap stelt, kan zich in de publieke meening niet handhaven en zal te vergeefs trachten met rang en bulle den verderfelijken stroom te bedwingen van de steeds aandringende kwakzalverij, welke trouwens in wezen niet van zijne wijsheid

1) t. a. p. bl. 49.

2) *La médecine et les médecins*. Paris, 1857. I. p. 319.

3) D. J. E. HEBENSTREIT, *Anthropologia forensis*. Lips. 1753, prooemii, p. 4.

1) *Annales de la Société de Médecine d'Anvers*, 1856, p. 407.

2; G. F. Most, *ausf. Encyclopädie d. ges. Staatsarzneikunde*. Leipzig, 1840. II. S. 203.

verschilt. Niet anders is het met de geneeskundige vereeniging gelegen: zoo lang hare handelingen den stempel der wetenschap dragen, wekt zij vertrouwen, met vreugde wordt haar gezag erkend en zij ziet haren invloed steeds toenemen; maar begeeft zij zich in bemoeijingen, welke buiten het gebied der wetenschap liggen, volgt zij de denkbeelden, meeningen en wenschen van enkele harer leden, dan verdwijnen hare kracht en zelfstandigheid, dan gaan het in haar gestelde vertrouwen en de door haar uitgeoefende invloed te gronde en hiermede ook het vermogen, om ten nutte der menschheid werkzaam te zijn. Uit dien hoofde is hare wetenschappelijke organisatie van het hoogste gewigt, zoowel voor hare inwendige werkzaamheid als voor hare werking naar buiten, maar bovendien ligt daarin de voorwaarde harer ontwikkeling en de waarborg van hare toekomst.

Met het oog hierop kan het niet anders dan een gevoel van bevrediging en gerustheid wekken, wanneer wij den blik werpen op de inrigting onzer Maatschappij: deze toch beantwoordt volkomen aan het denkbeeld eener wetenschappelijke organisatie. Immers door hare afdeelingen over het geheele vaderland verspreid, heeft zij in die afdeelingen hare wetenschappelijke werkplaatsen, welke niet slechts door de onderlinge oefening harer leden in wetenschap en kunst, haar inwendig leven hebben, maar ook door de commissiën der Maatschappij tot werkzaamheid naar buiten worden aangespoord en in de onderwerpen, welke haar door deze ter behandeling worden voorgesteld, eene nieuwe bron van leven vinden. Met de commissiën der Maatschappij te noemen, heb ik het tweede element van de wetenschappelijke organisatie der Maatschappij onder uwe aandacht gebragt: zamengesteld uit mannen, die door daad of geschrift bewezen hebben, met de hun opgedragene taak vertrouwd te zijn, en gesteund door correspondenten, uit de verschillende afdeelingen vrijwillig tot haar toegetreden, zijn zij bij uitnemendheid geschikt, om te beoordeelen, wat er uit het gebied harer werkzaamheid op een gegeven tijdstip de aandacht der Maatschappij meer bijzonder verdient en op welke onderwerpen de opmerkzaamheid der afdeelingen behoort gevestigd te worden; door hieromtrent bepaalde vragen tot deze te rigten en eene geregelde briefwisseling met haar te voeren, houden zij niet slechts den geest des onderzoekes in de afdeelingen levendig, maar verzamelen zij ook de bouwstoffen voor hare, met zoo veel zorg bewerkte verslagen, welke doen zien, wat vereende krachten op het gebied der wetenschap vermogen, en waaruit de Maatschappij, in de Algemeene Vergadering vertegenwoordigd, de stof voor hare besluiten en voor hare verzoeken aan de regering put. In het hoofdbestuur eindelijk bezit de Maatschappij den band, welke die verschillende deelen maatschappelijk en administratief zamenhoudt, en het orgaan, waardoor zij hare verzoeken en wenschen aan de openbare magten doet kennen en waardoor zij haren invloed naar buiten doet werken.

In zulk eene organisatie, Mijne Heeren! ligt kracht, en naar mate het inwendig leven der Maatschappij in hare afdeelingen zich meer ontwikkelt, zal die kracht zich levendiger openbaren, naar die mate ook zal de Maatschappij overvloediger vruchten dragen voor wetenschap en kunst, naar die mate helderder inzicht verkrijgen

in de stoornissen van het volksbestaan naar grond en naar oorzaak, naar die mate grooteren invloed op het leven des volks kunnen uitoefenen.

Het zij echter verre, dat de geneeskundige vereeniging, wanneer zij het bestrijden der maatschappelijke kwalen tot hare taak brengt en de belangen der Maatschappij en des volks tot de hare maakt, als heerscheresse zou willen optreden of hare bemoeijingen over het staatsbestuur uitstrekken! Alle zucht naar heerschappij is haar vreemd, zij verlangt slechts de roeping der kunst, aan welke zij haar bestaan ontleent, in den haar aangewezen werkkring te volbrengen, en wenscht niets meer dan burger en land te dienen in het verkrijgen en bewaren van het kostbaar goed, waaraan het geluk van den mensch en de kracht van den staat zoo naauw verknocht zijn; neen, het *impera* is haar wachtwoord niet, maar nederig en getrouw voert zij de bescheidene leuze: *Servo et servio*.

Wat nu, zoo mogen wij vragen, heeft onze Maatschappij in haar tienjarig leven met de middelen waarover zij beschikken kan en de krachten, welke haar ten dienste staan, in het belang van het volksleven verrigt? Bij de beantwoording dezer vraag mogen wij den aanvang der Maatschappij niet uit het oog verliezen. Het was in 1848! De behoefte om zich naauwer aan een te sluiten was zoo levendig, dat het woord vereeniging naauwelijks uitgesproken was, of meer dan zeventhonderd geneeskundigen traden toe, om onze Maatschappij zamen te stellen. Niet allen hadden daarbij hetzelfde doel voor oogen: sommigen zagen in haar eenen hefboom voor hunne bijzondere belangen, een middel ter bevrediging hunner eerzucht of ijdelheid, anderen zagen in haar de kracht, welke de regering nopen, zoo niet dwingen zou, om ons het eldorado eener nieuwe geneeskundige staatsregeling te schenken, anderen daarentegen verlangden van haar niets meer dan bevordering van den kunstbroederlijken zin en veredeling van den geneeskundigen stand door gezamenlijke beoefening der wetenschap, maar niemand dacht er aan om door de oprigting der Maatschappij bevorderlijk aan het volksheil te zijn. Toen de Maatschappij haar programma vaststelde, was dit dan ook geheel van concentrischen aard; de Maatschappij zou haar doel trachten te bereiken: 1°. door den band tusschen de Nederlandsche geneeskundigen naauwer toe te halen, 2°. door hunne belangen te behartigen en 3°. door wetenschap en kunst gezamenlijk te beoefenen. Van eene werking naar buiten geen woord! Doch de geneeskunde heeft haar doel niet in, maar buiten zich zelve en te dien aanzien verschillen hare vereenigingen van hare bijzondere beoefenaars niet. Die zucht naar uitwendige werkzaamheid deed zich ook in onze Maatschappij spoedig na hare oprigting gevoelen en reeds in eene harer eerste algemeene vergaderingen werd de verpleging der behoeftige zieken tot onderwerp van behandeling genomen; maar het is voornamelijk in den arbeid der commissiën, dat die naar buiten werkende kracht der Maatschappij blijkbaar was: zij waren oorspronkelijk met geen ander doel ingesteld dan om de gezamenlijke beoefening der wetenschap nader te bepalen, en hoe zij dit doel begrepen hebben en uitgevoerd.... beter dan ik het uitdrukken kan, zeggen het de rapporten, door haar

in de algemeene vergaderingen uitgebragt, en ik behoef slechts de namen van MAAS, GROSHANS en ISRAËLS te doen hooren, om u aan verschillende duistere of onbekende gedeelten van de geschiedenis der geneeskunde in ons vaderland te herinneren, welke door hen opgehelderd of opgedolven zijn, — die van SYBRANDI, WAARDENBURG en DE BORDES, om u de verslagen voor den geest te roepen, welke aangaande de ziekten, die van 1847 tot 1855 in ons vaderland geheerscht hebben, eene zoo naauwkeurige kennis hebben verschaft, en niet slechts door rijkdom van bouwstoffen, maar ook door den wetenschappelijken geest, die aan hunne bewerking voorgezeten heeft, eene zoo hooge waarde bezitten, dat eene andere vereeniging gemeend heeft, in het belang der zaak niet beter te kunnen handelen dan door deze taak, welke zij gedurende eene lange reeks van jaren met de meeste zorg bearbeid had, geheel aan onze Maatschappij over te laten; ik behoef u slechts die van den onvermoeiden rekenmeester onzer Maatschappij, ZEEMAN, of zijnen ijverigen medearbeider, EGELING, te noemen, om u aan de cijfertallen te doen denken, welke zij moesten doorwerken, om te geraken tot de belangrijke uitkomsten, ons door hen in eenen vorm, die de statistiek bijna beminnelijk maakte, voorgedragen. Meer ingrijpende in het openbaar leven dan de commissiën, welker woordvoerders ik u daar even noemde, waren uit haren aard de werkzaamheden der commissie voor geneeskundige politie en openbare gezondheidsregeling, die nog ten vorigen jare een zoo belangrijk rapport, bij monde van TEIXEIRA DE MATTOS, uitbragt, en met den voortvarenden EVERS aan het hoofd, door hare voorstellen reeds in de eerste jaren van het bestaan der Maatschappij bij deze den wensch deed ontstaan, om de bevordering van het volksgeluk, voor zoo verre het door onze kunst te verkrijgen is, in haar programma op te nemen. Het was echter eerst in de Algemeene Vergadering van het vorige jaar, dat die wensch tot verwezenlijking kwam; doch de Maatschappij wilde bij hare eerste schrede op dit gebied de verwachting niet te hoog spannen en bepaalde zich met het algemeen verspreiden van kennis omtrent de belangrijkste onderwerpen der gezondheidsleer aan hare taak toe te voegen. Van nu af aan kon zij al wat daartoe betrekking heeft, aanmerken als tot haren werkkring te behooren. Reeds de onderwerpen, ter behandeling in deze Vergadering aangekondigd, doen zien, dat zij die niet vruchteloos daarmede heeft uitgebreid en bij zulk eenen aanvang is het niet twijfelachtig, of hare bemoeijingen zullen heilrijke vruchten dragen voor volk en staat.

Eindelijk vragen wij: hoe heeft de Maatschappij zich van hare taak gekweten, wanneer zij aanleiding vond in het algemeen belang werkzaam te zijn? En hieromtrent durf ik zonder dralen antwoorden: steeds op eene harer volkomen waardige wijze en in overeenstemming met het beginsel, hetwelk zij vertegenwoordigt. Herinnert u

slechts hetgeen zij verrigt heeft, om verbetering in den wettelijken toestand der geneeskundige aangelegenheden te brengen, een onderwerp, hetwelk wel is waar als rakende de belangen van den geneeskundigen stand, tot de officiële bemoeijingen der Maatschappij kon gebragt worden, maar dat, gelijk de welsprekende mond van den Hoofdbestuurder-Secretaris herhaaldelijk heeft doen hooren, nog inniger met de dierbaarste belangen des volks in verband staat. Ik ga haar naauwgezet en vruchtbaar onderzoek van het werk der staatscommissie van 1849 en al de pogingen, welke zij bij regering en volksvertegenwoordiging in het werk gesteld heeft, om de zoo lang gewenschte regeling dier zaak te bespoedigen, met stilzwijgen voorbij, en bepaal uwe aandacht slechts tot hetgeen zij verrigt heeft, toen het ministerie van Binnenlandsche Zaken eindelijk ten vorigen jare de wetsontwerpen voortbragt, voor welke twee staatscommissiën de stof hadden geleverd en waaraan de geneeskundige ambtenaren van dat ministerie zich gedurende drie lustra hadden vermoeid, wetsontwerpen, die slechts teleurstelling en afkeuring deden ontstaan en aan alle plannen en meeningen het regt schenen te geven, van zich te doen gelden; toen, Mijne Heeren! heeft onze Maatschappij getoond hare roeping wel te kennen. Of was het niet schoon, dat zij, die bijna de helft der geneeskundigen des vaderlands tot hare leden telt, met opoffering van alle bijzondere inzigten, wenschen en belangen, slechts één stem, de stem der wetenschap, deed hooren!... Wat zal het lot zijn van die gewigtige stem? Zal de volksvertegenwoordiging het voorbeeld der regering volgen, die den arbeid der bekwaamste mannen des lands, aan welken onze Maatschappij haar zegel gehecht had, uit zijn verband liet rukken en onbruikbaar maken? Of zal zij handelen naar het woord van eenen mijner voorgangers: „uw oordeel, eerlijk en met naauwgezetheid opge-“ maakt, moet tot wet verheven worden; de Staten Generaal „zijn er voor het verband, voor de eenheid, niet voor het „uitspreken van een oordeel over dingen, waarvan zij geene „kennis hebben. *Zij zijn de Staten Generaal, gij zijt de „Staten speciaal!*” 1) Wat er ook gebeure, Mijne Heeren! de houding onzer Maatschappij in deze aangelegenheid was boven alle bedenking voortreffelijk en moge haar voorbeeld tot in de verste tijden zijn. En dit zal zij zijn, wanneer de wetenschap hare bezielende kracht in haar blijft uitstorten, dan zal er steeds een geest van overeenstemming in haar leven, die tot eenstemmigheid in handelen leidt, en dan zal de Maatschappij zich blijven ontwikkelen tot veredeling van den geneeskundigen stand, tot bevordering van het geluk des volks, tot eer van het vaderland!

1) G. J. MULDER, *Bij de opening der tweede Algemeene Vergadering.* (Tijdschr. d. Ned. Maatsch. tot bevordering der Geneesk. I. 1850. 1ste Afd. bl. 128).